

Rakenteellinen sosiaalityö osaksi asiakastyötä

Kati Närhi

Jyväskylän yliopisto

Social Cafe 27.9.2017

Koske

Rakenteellisen työn perinne ja perusta (Matthies & Närhi 2014)

- Asiakas kansalaisena ja yhteistyökumppanina (kansalaiskeskeinen perinne) - asettuminen vallattomien puolelle ja heidän joukkoonsa
- Kriittinen ja radikaali sosiaalityön traditio: yhteiskunnan laajat sosioekonomiset ja poliittiset ulottuvuudet, kapitalismin eriarvoistavat mekanismit suhteessa yksilöihin ja yhteisöihin (Weinberg 2008; Mullaly 2007, 1997)
- Kriittisyys, oikeudenmukaisuus, kansalaiskeskeisyys, toiminnallisuus, tiedostavuus, yhteisöllisyys, poliittisuus/kantaaottavuus
- Ihmiskuva: yhteisöllinen, toiminnallinen ja refleктоiva ihminen - usko ihmisten ja ympäristön kykyyn muuttua
- Yksilöiden ja rakenteiden välinen vuorovaikutus - Ihminen osa ympäristöään, suhde vuorovaikutteinen

Rakenteellisen työn perusta (Moreau 1979; Carniol 1992)

- Asianajo: asianajo asiakkaiden oikeuksien ja parempien resurssien saavuttamiseksi.
- Asiakas-työntekijä valtasuhde: toiminta vallan jakamiseksi asiakkaiden kanssa sekä ammatillisen toiminnan/tekniikoiden tekeminen ymmärrettävämmäksi asiakkaille.
- Rakenteiden paljastaminen: Ymmärryksen jäsentäminen siitä miten asiakkaiden elinolot ovat yhteydessä yhteiskunnallisiin rakenteisiin.
- Henkilökohtainen muutos: Valtaistaminen, voimaantuminen. Ymmärrys siitä miten asiakkaan tunteet, ajattelu ja käyttäytyminen voivat olla yhteydessä yhteiskunnallisiin rakenteisiin.
- Kollektiivinen tietoisuus: Asiakkaan yksilöllisyyden kunnioittaminen, ja samalla tietoisuuden herättäminen ryhmistä /liikkeistä joissa ihmisiä vastaavissa elämäntilanteissa. Rohkaisu osallistumaan ko. toimintaan.
- Poliittinen muutos: Solidaarisuustyö. Asiakkaiden ja työntekijöiden yhteinen aktivismi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden hyväksi sekä osallistuminen sitä ajaviin liikkeisiin ja organisaatioihin.

Miten ymmärtää rakenteita?

- Hylkää ajatuksen rakenteiden ja yksilöiden vastakkainasettelusta.
- Näkee yksilön ja rakenteet toisiinsa vaikuttavina ja erottamattomassa yhteydessä olevina ilmiöinä.
- “The individual is both the creator of the social world and is created by the social world” (Mullaly 2007, 237).
- Dikotomia yksilön ja rakenteiden välillä tulee haastaa, sillä yksilökohtaisia ongelmia ei voida ymmärtää ilman sosiaalista ja yhteiskunnallista kontekstia. (Mullaly 2007.)
- Ei ole olemassa rakenteista vapaata sosiaalityötä!
- Kaksi samanaikaista tavoitetta:
  1. Asiakkaan tilanteen helpottaminen ja valtaistaminen toimia olosuhteidensa parantamiseksi
  2. Rakenteellisiin epäkohtiin vaikuttaminen

Miten ymmärtää rakenteita? (Mullaly 2007)

- Sosiaalityössä yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät kietoutuvat toisiinsa.
- Sosiaalisten ongelmien perimmäiset syyt eriarvoisuutta tuottavissa yhteiskuntarakenteissa.
- Kolme tasoa, joista yhteiskunta rakentuu (Mullaly 2007, 245-247):
  - vallitseva ideologia arvoineen, uskomusjärjestelmineen ja ideaaleineen
  - sosiaaliset instituutiot, jotka rakentuvat vallitsevan ideologian kautta
  - sosiaaliset suhteet, joita yhteiskunnan sosiaaliset instituutiot säätelevät
- Koska sosiaalisten ongelmien perimmäiset syyt nähdään olevan yhteiskunnan rakenteissa, on muutoksen tapahduttava kaikilla kolmella tasolla.

Rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueet (Pohjola 2011)

- Tietotyö – tiedon tuottaminen ja välittäminen
  - sisältää tiedon tuottamista ja välittämistä.
  - Sosiaaliansalyttikko: tutkimuksen avulla tietoa elinolosuhteista, hyvinvoinnista ja yhteiskunnan palveluista
  - Yhteiskuntakriitikko : sosiaalisten epäkohtien osoittaminen
  - Julkisuustyö: tuotetun tiedon jakaminen päättäjille ja kansalaisille (sosiaalinen raportointi)
- Strategiatyö – hyvinvointipalveluiden ja sosiaalisen yhteiskuntapolitiikan edistäminen
  - Strategisen työn tavoitteena on luoda yhdenvertaisia mahdollisuuksia eri väestöryhmille sekä parantaa elinolosuhteita ja luoda hyvinvointia.
  - Edistää hyvinvointipalveluita ja yhteiskunnallista sosiaalipolitiikkaa tietotyössä tuotettuun tietoon nojaten.
  - Visioiva työ: suunnittelu- ja strategiatyötä yhteistyössä esim. kansalaiset, järjestöt tai viranomaiset
  - Ennakoiva työ: sosiaalisten vaikutusten ennakointi ja arviointi
  - Kehittävä työ: uusien ratkaisuvaihtoehtojen etsiminen ja yhteistyön kehittäminen
  - Reformityö: toiminta uusien toimintatapojen rakentamiseksi ja verkottumiseksi.

Rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueet (Pohjola 2011)

- **Inklusiotyö – kansalaisten osallisuus ja vaikuttaminen**
  - tavoitteena kiinnittää kansalaisia osallisuuteen ja luoda vaikuttamisen mahdollisuuksia.
  - kehittää sosiaalisen hyvinvoinnin rakenteita yhteisöllisyyden ja kansalaisten yhteenliittymien kautta.
  - Yhteisötyö: toimintaympäristöissä toimiminen, vaikuttaminen yhteistyössä kansalaisten ja yhteisöjen kanssa, ekologinen sosiaalityö sekä yhdyskuntatyö
  - Osallisuustyö: ihmisten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistamista ja valtaistamista.
  - Verkostoituva työ: solidaarisuusverkostojen rakentamisesta kansalaisyhteiskunnassa.
  - Asiakkaat kehittämisen kumppaneiksi: jalkautuminen, yhteistyö asuinalueilla, kohtauspajat, matalan kynnyksen paikat ja palvelut, kansalaisraadit, kokemusasiantuntijuus, sosiaalityö netissä
- **Oikeudenmukaisuustyö – sosiaalisten oikeuksien edistäminen**
  - seuraa ja edistää kansalaisten oikeuksien toteutumista sekä nostaa esille eri väestöryhmien tasa-arvoisen hyvinvoinnin arvoa.
  - sosiaalityön eettisen perustan ilmentymä ja se näkyy kaikilla sosiaalityön osa-alueilla.
  - Eettinen työ: arvo- ja moraalikeskustelu sekä kansalaisten perusoikeuksien ja sosiaalisten oikeuksien toteutumisen valvominen.
  - Hyvinvointivastuu: vastuuta edistää yhteiskunnan julkisia hyvinvointipalveluita ja tuoda keskustelun keskiöön eri väestöryhmien tasa-arvoa.

Nykyinen sosiaalihuoltolainsäädäntö

- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7 §, Rakenteellinen sosiaalityö
- "Rakenteellisella sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan *tiedon välittymisestä* ja sosiaalihuollon *asiantuntemuksen hyödyntämisestä* hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi".
- Opas:<http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b>:

Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu:

- 1) "sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan *tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista* ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon *vaikutuksista*;
  - 2) tavoitteelliset *toimet ja toimenpide-ehdotukset* sosiaalisten ongelmien *ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi* sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen *kehittämiseksi*;
  - 3) *sosiaalihuollon asiantuntemuksen* tuominen *osaksi* kunnan muiden toimialojen *suunnittelua* sekä *yhteistyö* yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa *kehittäen*."
- Kommentti: laista puuttuu toinen juonne eli asiakkaana olevien huono-osaisten ryhmien asian ajaminen ja heidän valtaistaminen toimimaan olosuhteiden parantamiseksi

Eli siis mitä tehdään?

- Kyse ehkäisevän ja tutkivan/tutkimukseen perustuvan sosiaalityön tekemisestä erilaisen vaikuttamistyön avulla
  1. Tiedon tuottamista asiakkaiden tarpeista ja sosiaalipalvelujen vaikutuksista sekä tutkimustiedon tuottaminen ja hyödyntäminen – tiedolla vaikuttaminen
    - (“Rakenteelliseen sosiaalityöhön tulee sisältyä asiakastyöhön perustuvan tiedontuottamisen lisäksi myös tutkimuksellisen tiedon tuottaminen”)
  2. Suunnittelua, toimenpide-ehdotuksia ja kehittämistä – ratkaisuehdotuksilla ja kehittämistyöllä vaikuttaminen
    - (sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä ympäristöjen kehittämiseksi)
  3. Sosiaalihuollon asiantuntemuksen käyttöä osana kunnan suunnittelua ja päätöksentekoa - asiantuntijuudella vaikuttaminen
  4. Yhteistyötä – verkostoissa vaikuttaminen

Sosiaalisen raportoinnin määritelmiä

- " ajantasainen, systemaattinen ja riippumaton tiedon tuottaminen sosiaalisista rakenteista ja prosesseista, joka kohdentuu toisaalta ihmisten hyvinvointiin ja toisaalta sosiaaliseen muutokseen" (Heikkilä ja Kautto 2002; Hussi 2005).
- "laadullisen tiedon tuottamista asiakastyöstä käsin, jonka tavoitteena on asiakkaiden elämäntilanteiden parantaminen omien palvelujen ja yhteistyöverkoston kehittämisen avulla. Tiedontuottajia ovat asiakasrajapinnan toimijat eli asiakastyöntekijät ja asiakkaat itse". (Hussi 2005.)
- "sosiaalinen raportointi tuottaa tietoa, jonka avulla on mahdollista kehittää sosiaalihuollon sisältöä, kohdentaa toimenpiteitä sekä parantaa sosiaalihuollon ja kunnan muun hyvinvointia edistävän toiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta" (Lyly 2016).

Sosiaalinen raportointi (Hussi 2005)

- Asiakastyössä syntyy monitasoista tietoa:
- Tietoa **asiakkaan elämäntilanteista**, arjesta - mitä vaikeuksia se sisältää, mistä johtuvia ongelmia ovat tai miten pahoinvointi ilmenee.
- Tietoa asiakkaan **selviytymiskeinoista**, mitkä tekijät auttavat eteenpäin ongelmista huolimatta.
- **Palvelujärjestelmän toimivuus**; kuinka palveluketjut toimivat, kuinka pitkälle ne ulottuvat tai syntykö väliinputoaja-asiakasryhmiä.
- **Ammatillista tietoa** prosessin kulusta, työmenetelmien toimivuudesta ja vaikuttavuudesta.
- Moniammatillisessa yhteistyössä saadaan oman ammatillisen tiedon lisäksi **toisen ammattiryhmän tuottamaa tietoa**, joka lisää kokonaiskuvaa asiakkaasta ja auttamiskeinoista.
- Tiedonmuodostus ja vaikuttamistyö tulisi eettisistä periaatteista katsottuna nähdä osana sosiaalityön perustehtävää.

Sosiaalisen raportoinnin kolme areenaa (Hussi 2005)

- **Ammatillinen areena**, jossa tietoa tuotetaan omiin tai *moniammatillisiin tarpeisiin, palvelun ja yhteistyömallien kehittämiseen*. Tiedon tuottajia työntekijät (työyhteisö, moniammatillinen työryhmä, alueen toimijat) ja/tai asiakkaat. Tietoa jaetaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa fokuskeskustelussa.
- **Poliittinen areena**. Kysymykset liittyvät hallintokunnan tai kunnan päätöksentekoon. Kunnallisen sosiaalityön resursointi tapahtuu osana kunnallispolitiikkaa, jolloin raportointi tapahtuu *kunnallisille päätöksentekijöille*. Tiedontuottajia asiakkaat, työntekijät ja muut alueen toimijat.
- **Asiakasareena**. Asiakkaiden ja kuntalaisten väylä suoran asiakaspalautteen antamiseen palveluista. Alueen elinolojen kartoittaminen liittyy tähän. Sosiaalisella raportoinnilla voidaan siis nähdä myös asiakasta valtaistava tehtävä (empowerment).
- Muita areenoita?

Miten tunnistan rakenteellisen sosiaalityön työssäni?

- Jokainen työntekijä tekee rakenteellista työtä päivittäin/viikoittain!
- Tiedon tuottaminen yksilöstä yleiseen (epäkohdat, oikeudet ym.), sosiaalinen raportointi, asiakas kumppanina, jalkautuminen asiakkaiden/kansalaisten luo, ryhmä- ja yhteisötyön hyödyntäminen, matalan kynnyksen paikat ja palvelut, yhteistyö järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa
- Kun tunnistaa rakenteellisen työn elementtejä työssään, voi lähteä työntekijänä ja/tai työyhteisönä tiedostetummin suunnittelemaan ja toteuttamaan työtään rakenteellisemmin sekä toteuttamaan rakenteellisen työn kahta samanaikaista juonetta.
- Mitä Sinä teet?

Materiaalia sosiaalisesta raportoinnista

- http://pajathameensosiaalityo.pbworks.com/w/file/fetch/114732123/3_ePos%20esittely%20aikuissos.tyonp%C3%A4iv%C3%A4t2017.pdf
- <http://www.hel.fi/www/sote/fi/palaute/sosiaalinen-raportointi/>
- <http://www.hel.fi/static/sote/hankkeet/sosiaalinen-raportointi-asiakastiedon-tuottajana.pdf>
- http://www.socca.fi/files/81/Sosiaalinen_raportointi_tiedon_rakentajana.pdf
- <http://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/tutkimus/nuoret-helsingin-kaupungin-tutkimuksissa/sosiaalinen-raportointi-asiakastiedon-tuottajana>
- http://www.socca.fi/aikuissosiaalityo/kehittaminen_ja_menetelmat/aikuissosiaalityon_paivat_2015/unelma_aikuissosiaalityosta
- http://www.socca.fi/aikuissosiaalityo/kehittaminen_ja_menetelmat/kehittamiskuvaukset

Kirjallisuus:

- Carniol Ben (1992) Structural social work: Maurice Moreau's challenge to social work practice. *Journal of Progressive Human Services*, 3(1), 1-20.
- Heikkilä Matti & Kautto Mikko (2002) Sosiaalinen raportointi ja muuttuva hyvinvoinnin käsite. Teoksessa Heikkilä Matti & Kautto Mikko (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2002*. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 18–29.
- Hussi Taina (2005) Sosiaalinen raportointi tiedon rakentajana – menetelmäkuvaus ja käytännön kokemukset, SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 4/2005.
- Kananoja, Aulikki (1997) Murros on mahdollisuus. Sosiaalityön selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 1997:8. Stakes, Helsinki.
- Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (toim.) (2005) Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 –toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 13, Helsinki.
- Lyly, Airi (2016) Sosiaalinen raportointi asiakastiedon tuottajana. Esimerkkinä aikuissosiaalityö ja lastensuojelu. Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveysvirasto. Tutkimuksia ja raportteja 2 / 2016. <https://www.hel.fi/static/sote/hankkeet/sosiaalinen-raportointi-asiakastiedon-tuottajana.pdf>
- Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati (2014) Ekososiaalinen lähestymistapa rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksenä. Teoksessa Pohjola, Seppänen & Laitinen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö, Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. Unipress, 87-116.
- Moreau, Maurice (1979). A structural approach to social work practice. *Canadian Journal of Social Work Education*, 5(1), 78-94.
- Mullaly, Bob (2007) *The new structural social work* (3rd ed.). Toronto: Oxford University Press.

- Mullaly (1997) Structural social work : ideology, theory, and practice (2nd ed.). Toronto : Oxford University Press.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) (2014) Rakenteellinen sosiaalityö, Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Unipress.
- Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Pohjola & Särkelä (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, Helsinki, 207–224.
- Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän muistio (1985) Työryhmämuistio 34, Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Viirkorpi, Paavo (1990) Rakenteellisen sosiaalityön pakko ja mahdollisuudet, julkaisu 17, Sosiaalhallitus, Helsinki.
- Weinberg, Merlinda (2008) Structural Social Work: A Moral Compass for Ethics in Practice. Critical social work 9(1).
<http://www.uwindsor.ca/criticalsocialwork/structural-social-work-a-moral-compass-for-ethics-in-practice>